

Çevre ve iklim değişikliğinin görsel temsili: Numismatik materyaller ve filatelik tasarımlar üzerine bir analiz

Visual representations of environment and climate change: An analysis of numismatic and philatelic materials

Serkan Aycil¹

Özet

Çalışmanın amacı, Türkiye'de üretilen çevre ve iklim değişikliği konulu numismatik materyaller ile filatelik tasarımları incelemektir. Araştırma, söz konusu materyallerin estetik ve koleksiyon değeri taşıyan nesnelere olmanın yanı sıra çevresel farkındalık oluşturmaya yönelik iletişimsel araçlar olarak işlev gördüğünü ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle ilerletilen çalışmada veriler, doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Bu kapsamda, 2008-2022 yılları arasında üretilen hatıra paralar, posta pulları ve ilk gün zarfları incelenmiştir. Bulgular, incelenen tasarımlarda çatlamış toprak, su damlaları, eriyen buzullar ve deniz canlıları gibi çevresel temsillerin yaygın olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu doğrultuda, erken dönem eserlerde insan merkezli yaklaşımın baskın olduğu görülürken, güncel tasarımlarda ise doğa merkezli bir anlatımın öne çıktığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, ele alınan materyallerin çevre ve iklim değişikliği konusunda farkındalık oluşturmaya yönelik güçlü bir iletişimsel işlev taşıdığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, iklim, iklim değişikliği, numismatik, filateli

Abstract

This study aims to examine numismatic materials and philatelic designs produced in Türkiye on the themes of environment and climate change. The research is significant in demonstrating that these materials are not merely aesthetic and collectible objects but also function as communicative tools aimed at raising environmental awareness. The study was conducted using a qualitative research approach, and data were collected through document analysis. Within this scope, commemorative coins, postage stamps, and first-day covers produced between 2008 and 2022 were analyzed. The findings indicate that environmental representations such as cracked earth, water droplets, melting glaciers, and marine life are commonly employed in the examined designs. In this regard, it was observed that an anthropocentric approach dominated in earlier works, whereas more recent designs increasingly reflect a nature-centered narrative. In conclusion, it is determined that the materials under study serve a strong communicative function in fostering awareness of environmental and climate change issues.

Keywords: Environment, climate, climate change, numismatics, philately

Extended Abstract

Climate change and environmental degradation have become among the most pressing global challenges of the contemporary world. In response, environmental awareness-raising efforts increasingly rely on interdisciplinary approaches that integrate scientific discourse with visual and cultural communication tools. Within this context, numismatic materials (commemorative coins) and philatelic materials (postage stamps and first-day covers) represent distinctive forms of visual communication. Despite their small physical size, these objects circulate widely and carry strong symbolic and narrative meanings, making them effective instruments for environmental awareness and public engagement. This study examines how environmental and climate change themes are visually represented in such materials produced in Türkiye between 2008 and 2022.

The main purpose of the study is to analyze numismatic and philatelic materials related to environmental and climate change themes in Türkiye from a visual and semiotic perspective, and to explore how meaning is constructed through these representations. Although previous research has addressed environmental issues such as biodiversity loss, drought, and water scarcity in philatelic contexts, there is still limited work that integrates numismatics and philately within a combined visual and interdisciplinary analytical framework in the Turkish context. Therefore, this study contributes to filling an important gap in the literature by offering a comparative and theoretically grounded analysis of environmental visual communication.

The study adopts a qualitative research design based on document analysis. The dataset consists of nine visual materials

¹ Corresponding Author, Independent researcher, PTT 1st Regional Directorate, Finance and Accounting Department, Istanbul, Türkiye, sserkan.aycil@gmail.com

Citation: Aycil, S. (2026). Visual representations of environment and climate change: An analysis of numismatic and philatelic materials. *ArtDesign Journal*, 2(1), 79-92.

© Author(s) 2026. Copyright for this article is retained by the authors, with first publication rights granted to the *ArtDesign Journal*. All journal content is open-accessed and allowed to be shared and adapted in accordance with the *Creative Commons Attribution 4.0 International* (CC BY 4.0) License.

produced between 2008 and 2022, including commemorative coins, postage stamp blocks, postage stamps, and first-day covers. Purposeful sampling was used to select materials directly related to environmental and climate change themes. Data collection was guided by keywords such as “environment,” “climate,” “climate change,” “numismatics,” and “philately,” and materials were obtained from philatelic catalogues and academic sources.

The theoretical framework is grounded in semiotics, visual rhetoric, and ecocritical theory. Semiotics, particularly Roland Barthes’ approach, allows visual elements to be interpreted as systems of signs, distinguishing between denotation (literal meaning) and connotation (associated meaning). Visual rhetoric, as conceptualized by Foss, emphasizes the persuasive and emotional power of images in shaping audience perception and interpretation. Ecocritical theory, developed through scholars such as Garrard and Buell, provides a framework for examining the relationship between nature and culture, particularly through anthropocentric and ecocentric perspectives. Together, these approaches enable a multidimensional interpretation of environmental representation in visual materials.

The findings indicate that environmental and climate change themes are predominantly represented through symbolic visual elements such as cracked soil, water droplets, melting glaciers, marine life, and pollution-related imagery. Early materials in the dataset generally reflect anthropocentric perspectives, where human figures and human-centered narratives dominate environmental storytelling. In these designs, environmental problems are framed primarily through human experience, responsibility, and emotional response. In contrast, more recent materials, particularly those produced in 2022, demonstrate a clear shift toward ecocentric representation. Non-human life forms, especially marine ecosystems and endangered species, are increasingly placed at the center of visual narratives. This shift reflects a growing awareness of ecological interconnectedness and a broader conceptualization of environmental crisis beyond human-centered frameworks. It also signals the increasing complexity of global climate change discourse.

Commemorative coins are characterized by abstract and metaphorical visual language. Fragmented human faces, stylized world symbols, and abstract motifs representing water and climate are frequently used. These abstract compositions demand greater interpretation from the viewer, highlighting the multiplicity and instability of meaning in environmental representation. On the other hand, philatelic materials, particularly stamps and first-day covers, employ more figurative and direct visual strategies. Images of distressed children, melting glaciers, polluted ecosystems, and endangered marine species create an immediate emotional impact. These designs use powerful visual rhetoric techniques such as contrast, color symbolism, and simplified compositions to effectively convey the urgency of environmental issues to a wide audience.

A significant finding of this study is the temporal transformation in the representational strategies employed in these materials. Materials from 2008–2009 predominantly relied on didactic and human-centered visual narratives, while those from 2022 adopted more symbolic, layered, and ecocentric approaches. This shift demonstrates the global evolution of climate change discourse and reflects the growing recognition that environmental issues should be addressed in a more interconnected and systemic manner.

In conclusion, this study demonstrates that Turkey’s numismatic and philatelic materials function not merely as collectible objects but as powerful visual communication tools for raising environmental awareness. Future research could expand this analysis by exploring cross-cultural comparisons or examining the interaction of traditional visual media with digital environmental communication platforms.

Giriş

Çevre ve iklim değişikliği günümüzün en kritik küresel sorunları arasında yer almaktadır. İnsan ve canlı yaşamı üzerinde olumsuz etkiler oluşturan bu sorunun çözümüne yönelik farkındalık oluşturma çabaları giderek disiplinlerarası bir nitelik kazanmaktadır. Bu bağlamda, görsel iletişim araçları aracılığıyla toplumsal bilinç inşa edilmeye çalışılmaktadır. Numismatik materyaller ve filatelik tasarımlar ise bu araçlar arasında özgün bir konuma sahiptir. Küçük boyutlarına rağmen taşıdıkları görsel ve metinsel içeriklerle geniş kitlelere ulaşabilen bu materyaller politik, kültürel ve çevresel mesajların iletilmesinde etkili birer iletişim aracı olarak öne çıkmaktadır.

Numismatik materyaller ve filatelik tasarımlar üzerine yapılan çalışmalar, bu tür unsurların yalnızca koleksiyon nesnesi olmadığını, kamusal farkındalık oluşturmada da işlevsel bir iletişim aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, Yeung (2018) çalışmasında pulların çevresel koruma bilincini artırmada etkili bir iletişim aracı olduğunu vurgulamaktadır. Benzer biçimde, Vasile Cioruta, Pop & Coman (2021) filatelik nesnelerin özellikle eğitim sürecinde ekolojik farkındalığın gelişmesine katkı sunduğunu göstermektedir. Öte yandan Basu & Cetzal-Ix (2015) çalışmasında, numismatik materyallerin, çevre ve ekosistem temelli mesajların dolaşma

girmesinde etkili bir araç olduğunu ve bu yolla kamusal bilinç inşasına katkıda bulunduğunu belirtmektedir.

Çevre temalı materyallerin analizi üzerine yapılan çalışmalar, bu materyallerin belirli tematik odak çevresinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Buna göre, Toth & Hillger (2012) tarafından kuraklık ve çölleşme gibi küresel sorunların ele alındığı çalışmada, görsel semboller aracılığıyla çevresel tehditlerin nasıl temsil edildiği incelenmektedir. Bununla birlikte Brunn (2017) çalışmasında, posta pullarının küresel çevre değişimine ilişkin farkındalık oluşturmada sahip olduğu jeopolitik ve görsel iletişim boyutuna dikkat çekmektedir. Türkiye bağlamında yapılan araştırmalar da bu eğilimi desteklemektedir. Temur ve Uslu (2025) çalışmasında, Türkiye’de basılan çevre konulu pulların tematik çeşitliliğini ve eğitsel potansiyelini ele alarak bu alandaki boşluğa katkı sağlamıştır. Aycil (2022) çalışmasında ise su krizi ve iklim değişikliğinin görsel anlatımlarla nasıl somutlaştırıldığını ortaya koymaktadır.

Çalışmanın amacı, Türkiye’de üretilen çevre ve iklim değişikliği başlıklı numismatik materyaller ile filatelik tasarımları görsel açıdan analiz etmek ve bu tasarımların anlam üretim süreçlerini ortaya koymaktır. Literatürde biyoçeşitlilik kaybı, kuraklık, su kıtlığı ve iklim değişikliği konularını ele alan filatelik çalışmalar bulunmakla birlikte, Türkiye bağlamında görsel analiz odaklı ve disiplinlerarası yaklaşımla konuyu numismatik materyaller ve filatelik tasarımlar çerçevesinde inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu yönüyle çalışma alandaki önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Çalışma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- Türkiye’de üretilen numismatik materyaller ve filatelik tasarımlarda hangi göstergeler ve sembolik anlamlar öne çıkmaktadır?
- Numismatik materyaller ve filatelik tasarımlar arasında anlatım biçimi ve iletişim stratejileri açısından ne tür benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır?
- Ele alınan numismatik materyaller ve filatelik tasarımlar, çevre ve iklim değişikliğine ilişkin zaman içinde nasıl bir dönüşüm geçirmiştir?

Kuramsal Çerçeve

Bu çalışma, çevre ve iklim değişikliği temalı materyallerin (hatıra para, pul ve filatelik zarf) anlam üretim süreçlerini disiplinlerarası bir boyutta ele alarak konuyu göstergebilim, görsel retorik ve ekokritik yaklaşımlar temelinde incelemektedir.

Göstergebilim yaklaşımı, görsel unsurları birer gösterge sistemi olarak ele almakta ve anlamın bu göstergeler aracılığıyla üretildiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda Barthes’ın (1977) göstergelerin çok katmanlı yapısına ilişkin yaklaşımı, görsel materyallerin temsil etmenin ötesinde ideolojik anlamlar taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda denotasyon (düz anlam) ve konotasyon (yan anlam) ayrımı, görsellerdeki örtük mesajların çözümlenmesinde kolaylık sağlamaktadır. Çalışma kapsamında incelenen çatlamış toprak, su damlası ve eriyen buzullar bu bağlamda değerlendirilmektedir.

Görsel retorik yaklaşımı, görsellerin ikna etme gücüne odaklanmaktadır. Foss (2005), görsel retorik anlam üretme ve izleyiciyi belirli bir bakış açısına yönlendirme süreci olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede tasarımdaki renk, kompozisyon ve tipografi gibi unsurlar, izleyicide duygusal bir etki oluşturarak çevresel farkındalığı artıran retorik bir yapı kurmaktadır. Bu kapsamda güçlü görsel karşıtlıklar kuran ve daha dramatik anlatım unsurları taşıyan imgeler, mesajın etkisini artırarak iletilmesini sağlamaktadır.

Ekokritik yaklaşım ise doğa ve kültür arasındaki ilişkiyi inceleyerek çevresel temsillerin ideolojik boyutuna odaklanmaktadır. Bu alan, Garrard (2004) ve Buell (2005) gibi araştırmacıların çalışmalarıyla şekillenmekte ve insan-merkezci (antrosentrik) ile doğa-merkezci (ekosentrik) bakış açılarını analiz etmeye olanak tanımaktadır. İncelenen materyallerde her iki yaklaşımın birlikte yer aldığı görülmektedir. Bazı tasarımlarda insan deneyimi merkezdeyken, bazılarında insan dışı canlıların kırılabilirliği ve ekolojik dengenin hassasiyeti öne çıkmaktadır. Antropojenik kaynaklı bir kriz olarak ele alınan iklim değişikliği olgusunda görsel temsillerin krizi nasıl çerçevelediği, hangi aktörleri görünür kıldığı ve izleyicide nasıl bir çevresel farkındalık ürettiği önemli hale gelmektedir.

Yöntem

Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği çalışmada, veriler sistematik bir bütünlük içerisinde doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı, görsel ve kültürel materyallerin anlam katmanlarının yorumlamasına imkan tanıyan esnek ve bağlamsal bir analiz süreci sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 69-72). Bu doğrultuda çalışma, çevre ve iklim değişikliği temalı numismatik materyaller ile filatelik tasarımların görsel temsiliyi ortaya koymayı amaçlayan yorumlayıcı bir araştırma deseni çerçevesinde yapılandırılmıştır.

Araştırmanın verileri

Türkiye’de farklı dönemlerde üretilen çevre ve iklim değişikliği konulu numismatik materyaller ve filatelik tasarımlar araştırmanın temel verilerini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, hatıra para örnekleri, posta pulları ve ilk gün zarfları incelenmiştir. Araştırma örneklemini ise 2008-2022 yılları arasında üretilen dokuz adet görsel temsilden oluşmaktadır. İncelenen materyaller arasında özellikle 2008, 2009 ve 2022 yıllarında üretilen materyallerin öne çıktığı görülmektedir. Ara yıllarda benzer temayı işleyen ve araştırmanın görsel çözümleme ölçütlerine uygun olan yeterli sayıda materyale ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışma, tematik yoğunluğun belirginleştiği yıllara odaklanarak karşılaştırmalı ve derinlemesine bir analiz gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de çevre ve iklim değişikliği temalarıyla üretilen numismatik ve filatelik tasarımlar oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise amaçlı örnekleme yöntemi doğrultusunda belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırma problemine doğrudan katkı sunabilecek verilerin bilinçli olarak seçilmesine dayanmaktadır (Stratton, 2024, s. 121).

Araştırmaya dahil edilen materyaller belirlenirken bazı ölçütler esas alınmıştır. Bu doğrultuda materyallerin; (1) çevre, küresel ısınma, su kıtlığı veya iklim değişikliği temasını doğrudan içermesi, (2) görsel göstergeler açısından analiz edilebilir nitelik taşıması, (3) resmî kurumlar tarafından dolaşıma sunulmuş olması, (4) yüksek çözünürlüklü erişime olanak tanınması ve (5) numismatik ya da filatelik bağlamda kamusal dolaşıma girmiş olması temel dahil etme ölçütleri olarak belirlenmiştir. Buna karşılık yalnızca doğa temasını içeren ancak çevre ve iklim değişikliği söylemini üretmeyen materyaller araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Böylece araştırmanın odağı, çevresel sorunlara doğrudan gönderme yapan ve toplumsal farkındalığı artırma olasılığı bulunan materyallerle sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen materyaller yıl, tür ve tema açısından sınıflandırılarak sistematik bir biçimde düzenlenmiştir. Bu sınıflandırma doğrultusunda hatıra paralar, pul blokları ve ilk gün zarfları belirli tematik kategoriler altında ele alınmıştır. *Tablo 1* veri setinin genel çerçevesini görünür kılarak analiz sürecinin kolaylıkla anlaşılmasını sağlamaktadır.

Tablo 1. Görsel materyallerin dağılımı*

Materyal Türü	Baskı Yılı	Sayı	İçerik
Hatıra Para	2009	1	Su
	2009	1	Kuraklık
	2009	1	Su Kıtlığı
	2009	1	Küresel Isınma
Pul	2022	1	İklim Değişikliği
	2022	1	Deniz Ekosistemi
Pul Bloku	2008	1	Küresel Isınma
İlk Gün Zarfı	2008	1	Çevre
	2022	1	Ekolojik Döngü

*Tablo 1’de araştırma kapsamında incelenen materyallerin, materyal türü, yıl, adet ve içerik açısından dağılımı görülmektedir.

Veri toplama süreci

Araştırmada kullanılan veriler, Pulhane Kataloğu’ndan ve konuya ilişkin akademik kaynaklardan elde edilmiştir. Veri toplama sürecinde amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiş olup çevre ve iklim değişikliği temasını doğrudan yansıtan ve görsel çözümlere açıdan analiz edilebilir nitelikte olan materyal ve tasarımlar çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Araştırma sürecinde “çevre”, “iklim”, “iklim değişikliği”, “numismatik” ve “filateli” anahtar sözcükleri kullanılarak arama gerçekleştirilmiştir.

Bununla birlikte veri toplama sürecinde Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü kayıtları ile basılı ve dijital filateli arşivlerinden de yararlanılmıştır. Elde edilen materyaller dijital ortamda arşivlendikten sonra analiz sürecinde kullanılmak üzere niteliklerine göre sınıflandırılmıştır. Böylece araştırma verileri sistematik forma dönüştürülerek analiz sürecine hazır hale getirilmiştir. Bu süreç, veri setinin düzenli biçimde yapılandırılmasına ve analizlerin karşılaştırmalı olarak yürütülmesine olanak sağlamıştır.

Kodlama süreci

Kodlama sürecinde tümevarımsal analiz yaklaşımı benimsenmiş olup araştırma verileri, tematik kodlama yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Tematik kodlama, görsel ve metinsel veriler içerisinde tekrar eden anlam örüntülerinin belirlenmesini sağlayan nitel veri analiz yöntemlerinden biridir (Braun & Clarke, 2006, s. 79-80). Görsel analiz çalışmalarında bu yöntem, görsellerde tekrar eden sembolik unsurların, temaların ve temsil biçimlerinin sistematik biçimde sınıflandırılmasına olanak tanımaktadır. Kodlama sürecinde görsel göstergeler, renk kullanımı, kompozisyon ve sembolik unsurlar temel kategoriler olarak belirlenmiştir. İki aşamada gerçekleştirilen sürecin ilk aşamasında, açık kodlar ile görselde yer alan temel unsurlar açıklanmıştır. Açık kodlama, veriler içerisinde tekrar eden görsel göstergelerin önceden belirlenen kategorilere bağlı kalmaksızın tanımlanmasını ifade etmektedir (Corbin & Strauss, 2015, s. 222-230). İkinci aşamada ise çapraz kodlama ile bu unsurlar tematik başlıklar altında ilişkilendirilmiştir. Çapraz kodlama sürecinde, benzer göstergeler arasındaki ilişkiler değerlendirilmiş ve kodlar üst temalar altında bir araya getirilmiştir. Böylece görsel göstergeler; görsel retorik, ekokritik temsil, kompozisyon ve tipografi gibi kavramsal kategoriler altında yeniden yapılandırılmıştır. Bu süreç, farklı materyaller arasında ortak temsil biçimlerinin ve söylemsel farklılıkların karşılaştırmalı olarak analiz edilmesini mümkün kılmıştır.

Tablo 2. Kodlama kategorileri ve açıklamalar*

Tema	Açıklama
Görsel Göstergeler	Çatlak toprak, su damlası, buzullar, canlı figürleri
Renk Kullanımı	Sıcak-soğuk renk dengesi
Kompozisyon	Denge, odak noktası, yerleşim ve ritim
Tipografi	Yazı karakteri, yerleşim ve okunabilirlik
Görsel Retorik	Karşıtlık, ikna stratejileri, duygusal etki
Ekokritik Yaklaşım	İnsan-merkezci veya doğa-merkezci temsil

*Tablo 2 görsel analiz sürecinde kullanılan kodlama kategorilerini ve her bir kategorinin içerdiği tematik açıklamaları göstermektedir.

Görsel Çözümleme Ölçütleri

Çalışmada görsel çözümleme; göstergebilim, görsel retorik ve ekokritik yaklaşımlar temelinde gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda görseller, düz anlam ve yan anlam düzeyinde anlamlandırıldıktan sonra kompozisyon, renk, tipografi ve görsel karşıtlıklar gibi unsurlar açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca, tasarımların insan-merkezci ya da doğa-merkezci açılardan nasıl bir çevresel söylem geliştirdiği incelenmiştir. Bu ölçütler, görsellerin biçimsel ve anlamsal boyutlarının bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını sağlamıştır.

Tablo 2. Görsel çözümleme ölçütleri*

Ölçüt	Açıklama
Düz Anlam	Doğrudan görsel üzerinde görülen unsurlar
Yan Anlam	Görselin çağrıştırdığı dolaylı anlamlar
Renk	Anlam ve duygusal etkiler
Kompozisyon	Görsel düzen ve hiyerarşi
Tipografi	Yazı karakteri
Ekokritik Okuma	Doğa-insan ilişkisi

* Tablo 3 materyallerin anlamsal ve bilimsel açıdan değerlendirilmesinde kullanılan kriterleri içermektedir.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla kuramsal çerçeve ile analiz süreci arasında tutarlılık kurulmuştur. Güvenirliği artırmak için de kodlama süreci sistematik bir yaklaşımla yürütülmüştür. Analiz kriterleri açık ve şeffaf biçimde tanımlandıktan sonra incelenen görseller doğrudan çalışmada sunulmuş ve yorumların izlenebilirliği güçlendirilmiştir. Bunun yanı sıra elde edilen veriler ile bulguların kuramsal yaklaşımlarla ilişkilendirilmesi, araştırmanın yorumlayıcı gücünü artırmış ve analizlerin tutarlılığını desteklemiştir.

Bulgular

Görsel 1'de 7 Ekim 2009 tarihinde "Hayatın Kaynağı Su-1" başlığıyla 50 Türk Lirası (TL) nominal değer ve 36,08 gram (gr) ağırlık ile piyasaya sürülen 925 ayar gümüşten üretilen dördü serideki hatıra para temsillerinden biri yer almaktadır. Yurt içi satış adedi 673 olan paranın kenarı tırtıllı olup proof tekniğiyle baskıya çıkarılmıştır. Maksimum baskı sayısı 3.000 ile sınırlandırılan paranın tasarımını Zeynep Doğan gerçekleştirmiştir (Taşçı, 2024, s. 118). Paranın ön yüzünde, metal yüzeydeki ışık-gölge kontrastı içinde yarılmış insan yüzü, akışkan ve çatlak dokularla çevrelenerek illüstre edilmiştir. Arka yüzünde ise merkezî, büyük harfli sans-serif yazı tipiyle küresel ısınma tipografisi ve dünyayı çevreleyen güneş ışını simgesi siyah bir zeminde yer almaktadır.

Görsel 1. Hayatın Kaynağı Su-1 Temalı Hatıra Para 38,61 mm. (Taşçı, 2024, s. 118)

Bu kompozisyon, göstergebilim bağlamında değerlendirildiğinde, yarılmış insan yüzü ile doğa tahribatı arasında metaforik bir ilişki kurulduğunu ortaya koymaktadır. İnsan ve çevre arasındaki bağ ise simgesel düzeyde görünür kılınırken, kullanılan soyut anlatım, izleyicinin anlam üretim sürecine katkı sunmaktadır.

Görsel 2. Hayatın Kaynağı Su-2 Temalı Hatıra Para 38,61 mm. (Taşçı, 2024, s. 118)

Görsel 2’de 7 Ekim 2009 tarihinde “Hayatın Kaynağı Su-2” başlığıyla 50 TL nominal değer ve 36,08 gr ağırlık ile piyasaya sürülen 925 ayar gümüşten üretilen hatıra para temsillerinden bir diğeri yer almaktadır. Yurt içi satış adedi 775 olan paranın kenarı tırtullı olup okside-mineli tekniğiyle baskıya çıkarılmıştır. Tedavül süresi iki yıl ile sınırlandırılan paranın tasarımı Mustafa Akıncı tarafından gerçekleştirmiştir (Taşçı, 2024, s. 119). Hatıra paranın ön yüzünde kuraklık teması ve çatlamış zemin üzerine stilize edilmiş mavi bir su damlası “Hayatın Kaynağı Su” ifadesiyle birlikte yer alırken, arka yüzünde küresel ısınmaya dikkat çeken tipografi ve dünya simgesi bulunmaktadır. Mavi su damlasının sınırlı ve vurgu amaçlı kullanımı, görsel retorik açısından güçlü bir karşıtlık oluşturarak suyun kıtlığına dikkat çekmektedir. Tasarım bu yönüyle, izleyicide duygusal açıdan farkındalık oluşturarak bilinçli bir ikna stratejisi üretmektedir.

Görsel 3. Hayatın Kaynağı Su-3 Temalı Hatıra Para 38,61 mm. (Taşçı, 2024, s. 119)

Görsel 3'te 7 Ekim 2009 tarihinde "Hayatın Kaynağı Su-3" başlığıyla 50 TL nominal değer ve 36,08 gr ağırlık ile piyasaya sürülen 925 ayar gümüşten üretilen hatıra para temsillerinden bir diğeri yer almaktadır. Yurt içi satış adedi 618 olan paranın kenarı tritullu olup proof tekniğiyle baskıya çıkarılmıştır. Maksimum baskı sayısı 3.000 ile sınırlandırılan paranın tasarımcısı Hatice Tazeoğlu'dur (Taşçı, 2024, s. 119). Paranın ön yüzünde çatlamış kurak zemin üzerinde azalan su seviyesini simgeleyen grafiksel bir form ve "Hayatın Kaynağı Su" ifadesi yer almaktadır. Arka yüzünde ise küresel ısınmayı temsil eden dünya simgesi ve küresel ısınmanın dünyayı tehdit ettiğini vurgulayan tipografi siyah bir zemin üzerinde bulunmaktadır.

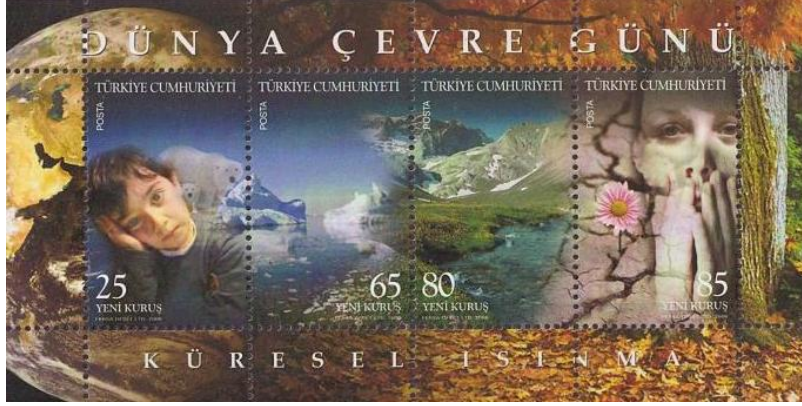
Soyut grafiksel formun kullanıldığı kompozisyonda, betimleyici anlatım yerine simgesel bir dil tercih edilmiştir. Tasarım bu yönüyle, anlamın sabit olmadığını, aksine bağlamsal olarak izleyici algısına bağlı biçimde yeniden üretildiğini gösteren göstergibilimsel bir yaklaşım sunmaktadır.

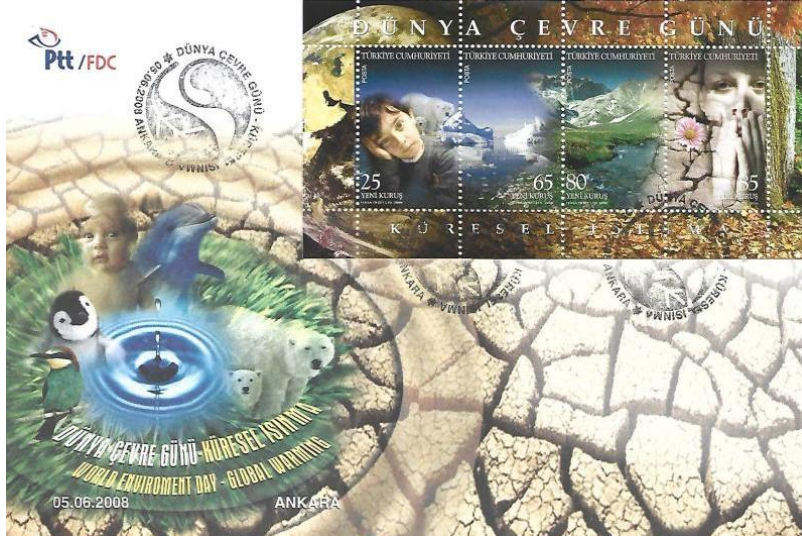
Görsel 4. Hayatın Kaynağı Su-4 Temalı Hatıra Para 38,61 mm. (Taşçı, 2024, s. 119)

Görsel 4'te 7 Ekim 2009 tarihinde "Hayatın Kaynağı Su-4" başlığıyla 50 TL nominal değer ve 36,08 gr ağırlık ile piyasaya sürülen 925 ayar gümüşten üretilen hatıra para

temsillerinden bir diğeri yer almaktadır. Yurt içi satış adedi 608 olan paranın kenarı tırtıllı olup proof tekniğiyle baskıya çıkarılmıştır. Serenay Şahin tarafından tasarlanan paranın maksimum baskı sayısı 3.000, tedavül süresi ise iki yıl ile sınırlandırılmıştır (Taşçı, 2024, s. 119). Paranın ön yüzünde, yarım küre biçiminde stilize edilmiş dünya yüzeyi ve onu çevreleyen ışınsal çizgiler yer almaktadır. Arka yüzde ise merkezi yerleşimli küresel ısınma tipografisi, dünya simgesi ve kayan yıldız motifi bulunmaktadır. Kompozisyonda merkezileşen dünya formu, iklim krizinin küresel boyutuna dikkat çekerken, ışınsal çizgiler oluşan tehdidin yayılımını simgeleyen dinamik bir görsellik üretmektedir. Bu yönüyle tasarım, ekolojik sorunun evrenselliğini öne çıkaran bir söylem oluşturmaktadır.

Görsel 5. Dünya Çevre Günü (Küresel Isınma) Temalı Blok Pul 130 x 65 mm. (Yazarın Arşivinden, 2026)

Görsel 6. Dünya Çevre Günü (Küresel Isınma) Temalı Gün Zarfı (Pulhane, 2008)

Görsel 5'te 5 Mayıs 2008 tarihinde yılın on üçüncü serisi olarak "Dünya Çevre Günü (Küresel Isınma)" başlığıyla dolaşıma çıkarılan anma bloku görülmektedir. Dört puldan oluşan tasarım ofset baskı yöntemiyle 100.000 adet olarak Fersa Ofset Ltd adresinde basılmıştır (Pulhane, 2008). Pulun tasarımı ise Bülent Ateş tarafından gerçekleştirilmiştir. Sıcak renk paletinin hakim olduğu tasarımda kahverengi, sarı ve turuncu tonlar yoğun olarak kullanılmıştır. Dört pul formu üzerinden kurgulanan kompozisyonda, soldan sağa doğru sırasıyla üzgün bir çocuk, eriyen buzullar, yok olmaya başlayan doğa manzarası ve hayretler içinde kalan kadın görseli yer almaktadır. Soyutlama düzeyi düşük olan bu anlatımda perforasyon çizgileriyle ayrılan pullar görsel bir ritim oluşturmaktadır. Yaprak dokulu çerçeve ve sonbahar

çağrışımlı unsurlar arka fonu desteklerken, marjlarda yer alan sans-serif karakterdeki tipografi beyaz renk kullanımıyla belirginleştirilmiştir. Tasarımda kullanılan figüratif anlatı, verilmek istenen mesajın doğrudan iletilmesini olanaklı kılarak geniş kitlelere hitap eden didaktik bir dil sunmaktadır. Çevre merkezli bağlamda yapılan değerlendirmede ise insan figürleri üzerinden kurulan bağın, çevresel sorunları insan deneyimle ilişkilendirdiği görülmektedir.

Görsel 6'da 5 Mayıs 2008 tarihinde "Dünya Çevre Günü (Küresel Isınma)" başlığıyla dolaşıma çıkarılan 2,90 Yeni Türk Lirası (YTL) bedelli ilk gün zarfının temsili görülmektedir (Pulhane, 2008). Sıcak ve nötr tonların ağırlıklı olduğu tasarımda zemin, çatlak toprak dokusunu çağrıştıracak biçimde açık kahverengi, bej ve sarı renklerle kaplanmıştır. Kompozisyon, kolaj mantığıyla katmanlı bir biçimde kurgulanmış olup görsel unsurlar ağırlıklı olarak somut imgelerden oluşmaktadır. Soyutlama düzeyi düşük olan kompozisyonda, suyun bulunduğu alana bebek görseli, doğa manzarası, hayvan figürü ve bitkisel motifler konumlandırılmıştır. Sans-serif karakterli tipografi ve eğrisel yerleşimli yazıların yer aldığı tasarımda, çevre ve doğayla ilişkili imgeler (çatlak toprak, su halkası, çiçek vb.) tekrar eden bir formda bütünlüğü destekleyecek biçimde kullanılmıştır. Kompozisyondaki kolaj ve illüstratif yapı, doğa-insan ilişkisini çok katmanlı bir sistem olarak sunarken, tekrar eden doğa imgeleri ekolojik döngüsellğe gönderme yapmaktadır.

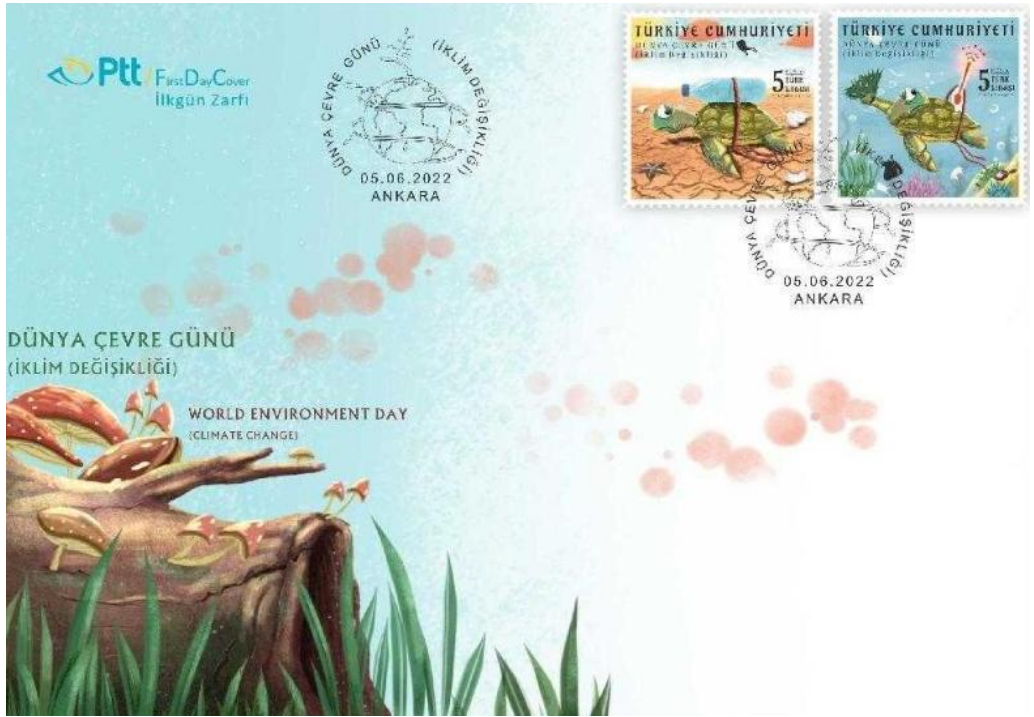
Görsel 7-8. Dünya Çevre Günü-İklim Değişikliği Temalı Anma Pulu 38 x 38 mm. (Yazarın Arşivinden, 2026)

Görsel 7'de 5 Haziran 2022 tarihinde yılın on üçüncü serisi olarak "Dünya Çevre Günü-İklim Değişikliği" başlığıyla dolaşıma çıkarılan ikili serideki anma pullarından birinin temsili görülmektedir. Dijital baskı yöntemiyle 100.000 adet olarak PTT Matbaası-Ankara adresinde basılan pulların grafik tasarımını Orhan Ateş gerçekleştirmiştir (Pul Emisyon Tanıtım Kartları, 2022). Sıcak tonların ağırlıkta olduğu tasarımda, sırtındaki pet şişeden akan su damlacıklarıyla serinlemeye çalışan bir deniz kaplumbağası figürü betimlenmektedir. Zemin tamamen kuruyan açık kahverengi çatlama toprak dokusundan oluşmaktadır. Yüzeyde ise denizyıldızı, yüz maskesi, peçete ve plastik atıklar yer almaktadır. Somut unsurların kullanıldığı tasarımda, sans-serif karakterli tipografi çevre ve iklim temasını destekleyen görsel bir dil sunmaktadır.

Görsel 8'de 5 Haziran 2022 tarihinde "Dünya Çevre Günü-İklim Değişikliği" başlığıyla dolaşıma çıkarılan ikili serideki anma pullarından bir diğerinin temsili görülmektedir.

Renk paleti, ağırlıklı olarak kirlenmiş su formunda olan tasarımda merkeze kaplumbağa figürü konumlandırılmıştır. Figürün sırtında alarm durumunu ima eden bir termometre yer alırken, ön yüzgecine takılan yosun suda ilerlemesini engelleyen bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Kaplumbağanın kabuk, baş ve uzuv detayları net çizgilerle ayrıntılı bir biçimde işlenmiştir. Arka fonda su kalitesi bozulan bir ekosistem betimlenmekle birlikte bu sistemin içerisinde maske, peçete ve plastik parçaları gibi atık unsurlar yer almaktadır. Soyutlama düzeyinin düşük tutulduğu kompozisyonda simgesel anlatım belirgin bir biçimde öne çıkarılmıştır. Sans-serif karakterli tipografi ise doğrudan çevre ve iklim değişikliğine gönderme yapan metinsel ifadeler aracılığıyla kavramsal bir çerçeve sunmaktadır.

Deniz kaplumbağası figürünün merkeze konumlandırılması, insan dışı canlıların kırılganlığını görünür kılarak çevre merkezli bir bakış açısı geliştirilmesini sağlamaktadır. Plastik atıklar ve kurak zemin gibi unsurlar ise çevresel krizin insan kaynaklı olduğuna işaret eden eleştirel bir görsel söylem üretmektedir. Bu yönüyle tasarım, çevre merkezli perspektifle doğa-insan ilişkisini sorgulayan bir anlatı kurmaktadır.

Görsel 9. Dünya Çevre Günü-İklim Değişikliği Temalı İlk Gün Zarfı 350 x 240 mm. (Pul Emisyon Tanıtım Kartları, 2022)

Görsel 9'da 5 Haziran 2022 tarihinde "Dünya Çevre Günü (Küresel Isınma)" başlığıyla dolaşıma çıkarılan 15,00 TL bedelli ilk gün zarfının temsili görülmektedir. Dijital baskı yöntemiyle basılan zarfın grafik tasarımı Orhan Ateş tarafından gerçekleştirilmiştir (Pul Emisyon Tanıtım Kartları, 2022). Tasarımda doğaya ait organik unsurlar (ağaç kütüğü, filizlenen bitkiler, yosun, mantar) yumuşak renk geçişi eşliğinde betimlenmiştir. Yüzeyde, kütük üzerinde filizlenen yaşam, ekolojik döngüsellik ve sürekliliğini simgelerken, pul tasarımlarında yer alan deniz kaplumbağası figürleri, kırılganlığı ve iklim değişikliğinin deniz ekosistemi üzerindeki yıkıcı etkilerine gönderme yapmaktadır. Tipografik unsurların çift dilli (Türkçe ve İngilizce) sunumu ise iletinin ulusal bağlamın ötesine geçerek evrensel bir gerçekliğe işaret ettiğini ortaya koymaktadır. Organik form ve filizlenen yaşam imgeleri, ekolojik döngüsellik

sürekliliğini simgeleyerek umut ve yeniden üretim temasını güçlendirirken, çift dilli tipografi kullanımı, iletinin küresel ölçekte bir farkındalık amacı taşıdığını göstermektedir.

Tartışma ve sonuç

Hatıra paralar ile filatelik tasarımların arasında belirgin bir anlatım farkı bulunmaktadır. Hatıra paralarda gözlemlenen soyut ve metaforik anlatım, izleyiciyi daha aktif bir yorumlayıcı konumuna yerleştirirken, pul ve zarf tasarımlarında tercih edilen figüratif ve doğrudan anlatım, mesajın daha hızlı ve geniş kitleler tarafından algılanmasını sağlamaktadır. Bu durum, görsel retorik bağlamında değerlendirildiğinde, farklı görsel stratejilerin farklı hedef kitlelere yönelik ikna süreçleri geliştirdiğini göstermektedir. Soyut anlatım yoğun bir düşünsel katılım gerektirirken, figüratif anlatım duygusal etkiyi daha belirgin biçimde öne çıkarmaktadır. Bu ayrım aynı zamanda tasarımın iletişim hızını ve anlamın çözülme biçimini doğrudan etkileyen temel bir görsel strateji farkına işaret etmektedir.

Elde edilen bulgular tasarımların güçlü bir göstergibilimsel yapı içerdiğini ortaya koymaktadır. Buna göre çatlamış toprak, su damlası, eriyen buzullar ve deniz canlıları gibi göstergeler, yalnızca fiziksel gerçeklikleri temsil etmekle kalmayıp, iklim krizinin oluşturduğu tehdit, kırılabilirlik ve yok oluş sürecine ilişkin derin anlam katmanlarını da görünür kılmaktadır. Bu bağlamda hatıra paralardaki soyutlamalar, anlamın doğrudan verilmesi yerine izleyici tarafından inşa edilmesi gerektiği fikrini destekleyerek çok katmanlı bir anlam üretim sürecine katkı sunmaktadır.

Ekolojik açıdan değerlendirildiğinde, tasarımların insan-merkezci ve doğa-merkezci yaklaşımlar arasında gerilim kurarak anlamlı bir bağ ürettiği görülmektedir. Bu doğrultuda, erken dönem tasarımlarda insan figürleri üzerinden kurulan anlatımın çevre sorunlarını insan deneyimi çerçevesinde anlamlandırıldığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık, güncel tasarımlarda (özellikle 2022 serisinde) insan dışı canlıların merkeze alınmasıyla daha kapsayıcı ve detaylı bir söylemin geliştiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda renk tercihleri ve kompozisyon kullanımı da bu tercihlerin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Sıcak renk paletinin yoğun kullanımı, kuraklık ve ekolojik yıkım algısını pekiştirirken, mavi tonların sınırlı kullanımı, suyun kıtlığını ve değerini vurgulayan bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Benzer biçimde, sade ve sans-serif karakterde tercih edilen tipografi, iletinin evrenselliğini ve erişilebilirliğini artırırken, çift dilli kullanım çevre sorunlarının küresel niteliğine vurgu yapmaktadır.

Zamansal bağlamda değerlendirildiğinde, 2008 yılına ait tasarımlar ile 2022 yılı tasarımları arasında belirgin bir dönüşüm gözlenmektedir. Erken dönem tasarımlarında daha çizgisel bir anlatım kullanılmışken, güncel tasarımların sembol ağırlıklı, kavramsal ve katmanlı bir yapı sergilediği görülmektedir. Bu değişim süreci, iklim krizine ilişkin toplumsal farkındalığın artması ve konunun daha karmaşık bir problem olarak algılanmasıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Sonuç olarak, çalışma kapsamında incelenen görsel materyallerin çevre ve iklim değişikliği konularında farkındalığı artırarak izleyicinin algı ve tutumlarını şekillendiren güçlü iletişim araçları olduğu değerlendirilmektedir. İlerleyen çalışmalarda, farklı kültürel bağlamlarda üretilen tasarımların karşılaştırılması ve dijital medya ile geleneksel görsel iletişim araçları arasındaki farklılıkların analiz edilmesi, alanın daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça | References

- Aycil, S. (2022). İklim değişikliği ve su kaynakları olgusunun posta pulları üzerinden değerlendirilmesi [An evaluation of climate change and water resources through postage stamps]. *Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 155–169. <https://izlik.org/JA48KE89WB>
- Barthes, R. (1977). *Image, music, text*. Fontana Press.
- Basu, S. K., & Cetzal-Ix, W. (2015). Conservation through currency and postage stamps. *NESA*, 18(8), 3.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brunn, S. (2017). A geopolitical and geovisualization challenge: Increasing the awareness of global environmental change through postage stamp issues. *Natural Resources*, 8, 130–158. <https://doi.org/10.4236/nr.2017.83010>
- Buell, L. (2005). *The future of environmental criticism*. Blackwell.
- Cioruța, B.-V., Pop, A. L., & Coman, M. (2021). Philately's implications in ecological education via Romanian thematic joint issues (IV): Regarding the 2nd collaboration with WWF. *Asian Journal of Environment & Ecology*, 14(1), 66–81. <https://doi.org/10.9734/ajee/2021/v14i130198>
- Corbin, J., & Strauss, A. (2015). *Basics of qualitative research*. SAGE Publication.
- Foss, S. K. (2005). Theory of visual rhetoric. In K. K. Smith, S. Moriarty, G. Barbatsis, & K. Kenney (Eds.), *Handbook of visual communication: Theory, methods, and media* (pp. 141–152). Lawrence Erlbaum Associates.
- Garrard, G. (2004). *Ecocriticism*. Routledge.
- Pul Emisyon Tanıtım Kartları. (2022). *Pul emisyon tanıtım kağıtları ve özel gün, özel tarih damgalı zarflar* [Stamp issue promotional sheets and commemorative envelopes with special day and special date postmarks]. Değerli Kağıtlar Daire Başkanlığı.
- Pulhane. (2008). Dünya çevre günü 2008 (Küresel Isınma) [World Environment Day 2008 (Global Warming)]. *Pulhane*. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200813.html>
- Stratton, S. J. (2024). Purposeful sampling: Advantages and pitfalls. *Prehospital and Disaster Medicine*, 39(2), 121–122. <https://doi.org/10.1017/S1049023X24000281>
- Taşçı, S. (2024). *Hatıra para kataloğu 1970–2023* [Commemorative coin catalogue 1970–2023]. Darphane Yayınları Katalog Serisi-4.
- Temur, S., & Uslu, S. (2025). Türkiye'nin çevre duyarlılığının filatelik yansımaları: 2000–2024 dönemi posta pullarının tematik analizi ve eğitimsel potansiyelinin değerlendirilmesi [Philatelic reflections of Türkiye's environmental awareness: A thematic analysis of postage stamps issued between 2000 and 2024 and an evaluation of their educational potential]. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 8(2), 120–148. <https://doi.org/10.52974/jena.1719379>
- Toth, G., & Hillger, D. (2012). Drought and desertification in postage stamps. *WMO Bulletin*, 61(2), 35–39.
- Yeung, A. C. Y. (2018). Promoting environmental conservation one stamp at a time. *Biodiversity and Conservation*, 27, 3843–3844. <https://doi.org/10.1007/s10531-018-1642-7>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* [Qualitative research methods in the social sciences] (8. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Görsel Kaynakça | Figure References

- Görsel 1. Taşçı, S. (2024). *Hatıra para kataloğu 1970–2023* [Commemorative coin catalogue 1970–2023]. Darphane Yayınları Katalog Serisi-4.

- Görsel 2. Taşçı, S. (2024). *Hatıra para kataloğu 1970–2023* [Commemorative coin catalogue 1970–2023]. Darphane Yayınları Katalog Serisi-4.
- Görsel 3. Taşçı, S. (2024). *Hatıra para kataloğu 1970–2023* [Commemorative coin catalogue 1970–2023]. Darphane Yayınları Katalog Serisi-4.
- Görsel 4. Taşçı, S. (2024). *Hatıra para kataloğu 1970–2023* [Commemorative coin catalogue 1970–2023]. Darphane Yayınları Katalog Serisi-4.
- Görsel 5. Yazarın arşivinden [From the author's archive], 2026.
- Görsel 6. Pulhane. (2008). *Dünya çevre günü 2008 (Küresel Isınma)* [World Environment Day 2008 (Global Warming)]. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k200813.html>
- Görsel 7. Yazarın arşivinden [From the author's archive], 2026.
- Görsel 8. Yazarın arşivinden [From the author's archive], 2026.
- Görsel 9. *Pul emisyon tanıtım kâğıtları ve özel gün, özel tarih damgalı zarflar* [Stamp issue promotional sheets and commemorative envelopes with special day and special date postmarks]. (2022). Değerli Kâğıtlar Daire Başkanlığı.

Funding and acknowledgements | Finansman ve teşekkür

No funding was received.
Herhangi bir finansman desteği alınmamıştır.

Disclosure statement | Çıkar çatışması beyanı

No potential conflict of interest was reported by the author(s).
Yazar(lar) tarafından bildirilen herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Data availability | Veri erişilebilirliği

Data sharing is not applicable to this article as no new data were created or analyzed in this study.
Bu çalışma kapsamında yeni veri üretilmediği veya analiz edilmediği için veri paylaşımı geçerli değildir.

AI usage statement | Yapay zeka kullanım beyanı

In this study, generative artificial intelligence tools (ChatGPT) were used to a limited extent for language editing and English translation purposes. The scientific content, analysis, and all original sections of the study were fully developed by the author.
Yazım hataları ve İngilizce çevirilerde ChatGPT'den sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Çalışmanın diğer kısımları tamamen özgündür.

Orcid

Serkan Aycil <https://orcid.org/0000-0002-3540-5548>